

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Q. Septimii Florentis Tertvlliani Carthaginensis
Presbyteri, Opera Qvæ Hactenvs Reperiri Potvervnt
Omnia**

Tertullianus, Quintus Septimius Florens

Coloniæ Agrippinæ, Anno M. DC. XVII.

De Trinitate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71872](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71872)

Q. SEPTIMI FLORENTIS TERTVLLIANI, CARTHAGINENSIS PRESBYTERI, OPERVM FRAGMENTA aduersus Hæreticis.

Q. SEPTIMI FLORENTIS TERTVLLIANI, DE TRINITATE LIBRI NOTVLA.

Exod. 18.

SCRIPSIT (inquit B. Hieron. Catal. Scrip.) Nouatianus de TRINITATE grande volumen, quasi emporum operis TERTVLLIANI, quod plerique nescientes Cypriani existimant.

An Tertullianus præter librum aduersus Praxean, alium DE TRINITATE scripserit, merito dubitationem incidunt hæc B. Hieronymi verba: Quam enim inter eos grandioris sit operis compendium, & Nouatianus de Trinitate liber (vixit grande volumen, vel ipso teste) prolucius multo sit lib. adu. Praxean, oportebit, si mendosi non sint B. Hier. codices, alium de Trinitate librum à Tertulliano conscriptum confiteri. Sin vero legamus (quod lectum forte ab illo fuit) inueniri, censetur Nouatianus liber, dilatio argumenti à Tertulliano tractati lib. adu. Praxean. Idipsum sensendum erit, si le-

gamus videri, id est imitationem, quum Tertullianum aliquoties imitatur. Nos itaque, quia non libenter abique m. codicibus lectionem veterum imitamus, malimus etiam LIBRVM DE TRINITATE inter ea qua desiderantur TERTVLLIANI opera collocare. Maxime quum, etsi idem Argumentum lectus tractet Nouatianus de Patre Deo & Deo filio, tamen vicissim lectus tractetur à Tertull. adu. Praxean & Monarchianos, de Filio alio à Patre, quem illi eundem faciebant, sicuti postea & Sabellius contra quem paucioribus agit Nouatianus. Deinde lectus tractatur & verus de Spiritu sancto, et pote de quo Nouatianus unicum caput habeat. Vtique adeo ut si proprie loquamur, neque inueni, quia grandius est opus, nec inueni, quia in quibusdam succinctius, nec inueni, quia non per omnia imitatur, dici possit operis Tertulliani, lib. Nouatiani.

Q. SEPTIMI FLORENTIS TERTVLLIANI DE CENSU ANIMÆ LIBRI ADVERSVS HERMOGENEM ARGVMENTVM & Fragmenta, ex libro de Anima, cap. 1. 3. 11. 22. & 24.

DE solo CENSU ANIMÆ (inquit Tertull.) congressus Hermogeni, quatenus & situm ex materia potius suggestu, quam ex Dei flatu constitit præsumptis, nunc ad reliquas conuersus questiones, plurimum videbor cum Philocephis dimicaturus.

Vna iam congressione decisa ADVERSVS HERMOGENEM, vt præfati sumus, quia animam ex Dei flatu, non ex materia vindicamus, muniti & illic diuinae determinationis inobscurabili regula: Et flauit (inquit) Deus flatum vite in faciem hominis, & factus est homo in animam vitam, vtique ex Dei flatu. De isto nihil amplius reuoluendum, habet suum titulum, & suum hæreticum.

Ceterum ADVERSVS HERMOGENEM, qui eam (nempe animam) ex materia non ex Dei flatu contendit flatum proprie tuemur. Ille enim, aduersus ipsius scripturæ fidem flatum in spiritum vertit, vt dum incredibile est spiritum Dei in delictum, & mox in iudicium denentire, ex materia potius anima credatur, quam ex Dei spiritu. Idcirco nos & illic flatum eam defendimus, non spiritum, secundum scripturam & secundum spiritus distinctionem, & hic spiritum ingratè pronuntiamus, secundum spirandi & flandi conditionem, illic de substantia quæstio est, spirare enim substantiæ actus est.

Cetera animæ naturalia iam à nobis auditi Hermogenes, cum ipsorum defensione & probatione, per que Dei potius quam materiam propinqua cognoscitur. Nos autem, qui nihil Deo adpendimus, hoc ipso animam longe infra Deum rependimus, quod natam eam

agnoscimus, ac per hoc dilutioris diuinitatis, exlioris felicitatis, vt flatum, non vt spiritum, & si immortalè, vt hoc fit naturalitatis, ideoque & à primordio exorbitationis capax, & inde etiam obliuionis ad finem. Satis de isto cum Hermogene.

Hic quinque locis Auctor, imprimis titulum & Argumentorum indicat: DE CENSU ANIMÆ ADVERSVS HERMOGENEM, ubi censum accipi pro origine, præterquam quod priori loco adnotauimus nu. 2. etiam vel inde patet, quod refertur hæresis Hermogenis, quæ non ex Dei flatu, sed ex materia animæ originem constitit contendebat. Haud aliter atque mundum factum dicebat non ex nihilo, sed ex materia Deo coeterna, aduersus quam hæresis supra disputat Auctor lib. adu. Hermog. To. 3. iam vero citius diuis scripturæ adfert, quibus animam Dei flatum probasse significat, Gen. 2. & 1. Cor. 15. in quibus quum illi, vt sui hæresis videretur fauere, veritatem spiritum vitæ, pro eo quod alii contra scripturæ fidem, vtique quum Græce illic legatur πνεύμα, quod plerique malunt (vel B. August. teste lib. 13. de ciuitate Dei, cap. 24.) interpretari flatum, inspirationem, aut aspirationem, aut Animam, quam Spiritum, significat tertio loco hic citato Auctor, se hoc esse dicto libro, vt flatum potius diceretur quam Spiritum. Quamquam interim alio sensu etiam spiritum agnoscens Animam, à spirando, lib. de Anima, non per omnia consentiat Catholicorum sententia Tertullianus, qui spiritum proprie animam dicit, non tamen spiritum sanctum, atque adeo etiam dicto loco Genesios, & alibi, πνεύμα, spiritum, interpretatur. Verum de hoc illius Paradoxo Lectorem remissimus ad nostra Prolegomena, & aliquid in contrarium tibi adnotauimus num. 137. 140. 141. & 142. Deinde ipse ad institutum propius cetera naturalia animæ pertractasse inueniunt aduersus Hermogenem, vt Dei potius quam materiam propinqua anima probaretur. Denique ne fortassis propterea quis animam cum Deo compararet, eam longe infra Deum defendisse se scribit dicto libro, quod nata sit, quod passibilis, quod exorbitationis capax, & inde etiam obliuionis adfinita sit. Vtique adeo vt totius libri argumentum, & quasi fragmenta quædam ipsi iidem verbis repetita hic videre sit apud Auctorem. Ceterum de Hermogenecac Hermogenianis, & variis eorum hæresibus late supra tractauimus dicto lib. aduersus Hermogenem, num. 1.